

Scenariusz zajęć z edukacji obywatelskiej: Demokracja. Limited edition. (!) (?)

Autor scenariusza

Imię i nazwisko	Jakub Niewiński
Nazwa szkoły/organizacji/institucji	Komitet Partnerski Ziemi Gościńskiej

Opis scenariusza zajęć

Tytuł scenariusza
Demokracja. Limited edition. (!) (?)
Odniesienie do podstawy programowej
Podstawa programowa: etyka, szkoła podstawowa kl. IV-VIII Cele kształcenia I. Kształtowanie wrażliwości aksjologicznej i refleksyjności: 5. Rozwijanie kultury logicznej i umiejętności kreatywnego myślenia. II. Tworzenie wypowiedzi: 2. Ćwiczenie umiejętności kulturalnego i precyzyjnego wypowiedzania się. 5. Rozwijanie umiejętności dyskusowania. III. Kształtowanie postaw: 2. Charakteryzowanie i kształtowanie postaw moralnych – w szczególności postawy szacunku wobec każdego człowieka. Treści nauczania I. Elementy etyki ogólnej. Uczeń: 1. zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych: 2) rozpoznaje i nazywa wybrane emocje oraz uczucia: radość, smutek, strach, wstręt, zdziwienie, gniew, akceptacja, miłość, nienawiść, przykrość, poczucie szczęścia, poczucie wstydu, 3) posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych, 4) zna i objaśnia podstawowe pojęcia związane z oceną moralną: odpowiedzialność, godność, prawa człowieka, natura ludzka, prawda, szczęście. II. Człowiek wobec innych ludzi. Uczeń: 2. uzasadnia, dlaczego należy okazywać szacunek innym osobom, 8.5) wyjaśnia, czym jest społeczeństwo obywatelskie, i podaje przykłady postaw obywatelskich, 13. rozpoznaje i charakteryzuje różne przejawy przemocy; wyjaśnia pojęcie cyberprzemocy, 20. objaśnia, czym są: szacunek, przyjaźń, życzliwość, troska, współczucie, empatia, zaufanie, nietykalność osobista, tolerancja, dobro wspólne, pluralizm, współdziałanie, sprawiedliwość. IV. Człowiek a świat ludzkich wytworów. Uczeń: 6. podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjnych. VII. Wybrane problemy moralne: 5. angażuje się w dyskusję na temat wybranych problemów moralnych.
Przedmiot nauczania, w ramach którego ma być realizowany scenariusz (proszę wskazać, jeśli scenariusz realizowany jest w ramach zajęć szkolnych)
etyka, lekcje wychowawcze oraz zajęcia pozalekcyjne

Grupa docelowa (wiek uczniów, klasa?)
klasy VII oraz VIII szkoły podstawowej
Cele zajęć (jaką wiedzę i umiejętności zdobędą uczniowie?)
<p>Uczeń/uczennica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zapisy związane z wolnością słowa w Konstytucji RP, Karcie Praw Podstawowych UE Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ oraz wyjaśnia różnice w doborze treści i formie artykułów odnoszących się do tego prawa, - rozumie koncepcję „piramidy nienawiści” Gordona Allporta, - nazywa wybrane emocje oraz uczucia: radość, akceptacja, poczucie szczęścia, miłość, zdziwienie, poczucie wstydu, smutek, strach, gniew, wstręt, nienawiść, - zna i objaśnia pojęcia: odpowiedzialność, godność, prawa człowieka, natura ludzka, prawda, - uzasadnia, dlaczego należy okazywać szacunek innym osobom oraz tworzy własne teksty lub obrazy wyrażające akceptację i poszanowanie drugiej osoby, - angażuje się w dyskusję nt. demokracji w kontekście wolności słowa i sytuacji jej ograniczania.
Czas trwania zajęć
2 jednostki lekcyjne, czyli 2 x 45 minut
Metody pracy
<p>burza mózgów pogadanka heurystyczna z elementami wykładu analiza źródeł eksplicacja tekstów edytowanie własnych tekstów/rysunków dialog dynamiczny</p>
Materiały i pomoce potrzebne do zajęć
<ul style="list-style-type: none"> - flipczart oraz białe kartki A4 oraz przybory do pisania - wizualizacja piramidy nienawiści wg Gordona Allporta - ksero z fragmentami Konstytucji RP, Karcie Praw Podstawowych UE, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ - dostęp do internetu oraz komputerów/smartfonów - projektor multimedialny
Przebieg zajęć, w tym czas na poszczególne etapy
<p>Pierwsza lekcja: 1 x 45 minut</p> <p>Psychogeografia</p> <p>Zajęcia będą odbywały się w kole oraz w kilku mniejszych grupach przy osobnych stołach (grupy można uformować np. metodą odliczania). Podczas pierwszej części zajęć uczestnicy oraz uczestniczki wraz z prowadzącym będą siedzieć w kole. Do koła powrócą również w finałowym momencie zajęć/lekcji/warsztatów. Dzięki takiemu rozmieszczeniu przestrzennemu dajemy wyraźny komunikat, że jesteśmy równi statusem oraz zwracamy uwagę na wzajemne relacje.</p> <p>Wprowadzenie oraz kontrakt</p> <p>Zapoznanie uczniów i uczennic z celami zajęć; stopień ich zrozumienia sprawdzamy, prosząc o zasygnalizowanie kciukiem uniesionym ku górze – „rozumiem”, dłoni zaciśniętej – „mam wątpliwości” i otwartej – „nie rozumiem”. W razie potrzeby ponownie wyjaśniamy cele warsztatów. Zapytaj młodych ludzi o ich potrzeby i przygotujcie wspólny kontrakt, w którym powinny się pojawić zapisy o wzajemnych słuchaniu się, wypowiedaniu się we własnym imieniu oraz nieocenianiu innych.</p>

Refleksja językowa na temat użycia wyrażenia *wolność słowa*

Zajęcia rozpoczynamy od burzy mózgów – refleksji uczniów i uczennic na temat wszystkich ich skojarzeń związanych wolnością słowa lub jej brakiem. Na tym etapie ważne jest, by żadnego słowa nie dyskredytować i wszystkie zapisać na flipczarcie. Ważnym zakończeniem tej wstępnej części zajęć będzie konstatacja, że właśnie wolność słowa jest jednym z ważniejszych wyznaczników oraz czynników demokracji. Podkreśl, że język (pisany, mówiony, migany, dotykowy – punktowy) stanowi fundament demokratycznego i obywatelskiego społeczeństwa.

Pogadanka heurystyczna z elementami wykładu

Zaproś uczniów i uczennice do dyskusji na temat roli języka w ich życiu. Poproś o szczerze i poparte własnymi doświadczeniami wypowiedzi (dlatego warto w kontrakcie zapisać potrzebę „niewynoszenia” tego, o czym się mówi w trakcie lekcji poza klasę). Zapytaj młodych ludzi, w jaki sposób wyrażają różne emocje, zarówno te pozytywne, jak i negatywne: radość, akceptację, poczucie szczęścia, miłość, zdziwienie, poczucie wstydu, smutek, strach, gniew, wstręt, nienawiść oraz w jaki sposób zwracają się do innych ludzi, zwłaszcza w sytuacjach trudnych i konfliktowych. Podsumuj tę część zajęć konstatacją, że to, w jaki sposób komunikujemy się z innymi ludźmi dowodzi naszej dojrzałości i odpowiedzialności albo braku tychże. Stosując komunikaty wzmacniające - mowę miłości możemy budować przestrzeń szacunku, zaufania, akceptacji, zrozumienia i bezpieczeństwa lub posługując się hejtem - mową nienawiści - szerzyć pogardę, zakłamanie, przemoc psychiczną. Ten ostatni wariant niszczy relacje i stwarza realne niebezpieczeństwo dyskryminacji nie tylko werbalnej, ale także fizycznej. Zjawisko to zostało zbadane przez amerykańskiego psychologa Gordona Allporta, który ukazał je za pomocą piramidy (możesz pokazać załączoną do scenariusza jej wizualizację). Omawiając poszczególne „etapy” piramidy, poproś uczniów i uczennice, by zastanowili i zastanowiły się nad pojęciem „eksterminacji” – w jakich sytuacjach jej doświadczamy, jakie są jej składowe. Zapytaj o przykłady z historii oraz życia współczesnego.

Praca w małych grupach (liczba grup oraz ich wielkość będą zależne od ogólnej liczby młodzieży, czyli jeśli mamy np. 25 osób w klasie, to możemy stworzyć 5 grup po 5 osób w każdej)

Uczennice przy osobnych stolikach w małych grupach będą pracować nad trzema tekstami źródłowymi – wskazanymi artykułami z Konstytucji RP (art. 54), Karty Praw Podstawowych UE (art. 11) oraz Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ (art. 19). Przed analizą treści i formy tychże artykułów, poproś młodzież, by zapoznała się z wyjaśnieniem art. 54 Konstytucji RP znajdującym się na stronie Rzecznika Praw Obywatelskich. Po zakończonej pracy wszystkich grup, zaproś ponownie uczniów i uczennice do wspólnego kręgu i poproś o wyniki analizy wybranych dokumentów.

Druga lekcja: 1 x 45 minut

Pogadanka heurystyczna

W kontekście wcześniej omawianej „Piramidy nienawiści” Allporta poproś uczniów i uczennice, by zastanowili się nad istnieniem oraz realizacją „wolności słowa” w ich codziennym życiu oraz jej gwarancjami zapisanymi m.in. w Konstytucji RP, Karcie Praw Podstawowych UE oraz Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Wykorzystaj następujące pytania:

1. Jak sądzicie, możecie wszystko powiedzieć i napisać, co chcecie, nie licząc się z konsekwencjami swojego działania?
2. Jak należy traktować wypowiedzi ośmieszające i krytykujące inne osoby?
3. W jaki sposób traktować nienawistne wypowiedzi w przestrzeni publicznej (np. wśród polityków, teksty i rysunki na murach oraz w mediach i portalach społecznościowych) oraz w ramach współczesnej sztuki i szeroko rozumianych działań artystycznych?

Dyskusja z młodzieżą jest wprowadzeniem do następnej części lekcji-pracy z wirtualnym księżycem

Siedem lat temu chińsko-duńsko-islandzki duet Ai Weiwei oraz Olafur Eliasson stworzył internetowy projekt artystyczno-społeczny **Moon** umożliwiający „pisanie po księżycu”. Wirtualny księżyc „wisi” w internetowej przestrzeni i składa się z tysięcy pustych plansz, które przez cztery lata można było wypełniać własnymi słowami, rysunkami, komunikatami. <http://www.moonmoonmoonmoon.com/> Wyświetl wirtualny księżyc, następnie zapytaj uczennice i uczniów, jakie mają pomysły na uzasadnienie tego, że po kilku latach (projekt trwał od 2013 do 2017 roku) zakończono możliwość interaktywnego działania (pisanie i rysowanie), mimo że miejsca na księżycu wciąż jest wiele¹.

Praca w małych grupach – przekształcanie mowy nienawiści w mowę miłości

Poproś, by ponownie młodzież wróciła do swoich małych grup i wykorzystując znajdujące się w klasie komputery lub własne smartfony dokładnie przyjrzała się temu wirtualnemu księżycowi i zastanowiła się nad znajdującymi się tam treściami: Czego jest tam najwięcej? Jak wyglądają sąsiadujące ze sobą różne treści? Co to przypomina? Następnie poproś uczniów i uczennice w małych grupach, by dokładnie przyjrzeni się różnym przestrzeniom na tym wirtualnym księżycu i wybrali trzy teksty/lub słowa, które mają charakter mowy nienawiści/stereotypu oraz trzy rysunki/lub symbole/lub obrazy/, które są dyskryminujące. Muszą uzasadnić swój wybór oraz spróbować przekształcić je odpowiednio w mowę miłości/język serca/komunikaty-obrazy/lub symbole/lub rysunki akceptujące.

Ostatnim zadaniem związanym z wirtualnym księżycem będzie wymyślenie przez członków poszczególnych grup własnego tekstu/lub słowa oraz rysunku/lub symbolu, które grupa chciałaby tam zamieścić jako przesłanie skierowane do ludzi, by szanowali wolność słowa rozumiejącego i akceptującego godność każdego człowieka niezależnie, kim i jak jest.

Podsumowanie – ewaluacja dwóch lekcji z wykorzystaniem dialogu dynamicznego

Ten etap służy zebraniu opinii na temat odbytych zajęć. Zadajemy grupie pytanie, z jaką myślą kończy zajęcia; z jaką refleksją; co jej teraz, pod koniec, towarzyszy. Stojąc w kręgu uczniowie i uczennice wskazują, które aspekty lekcji były dla nich wartościowe. Każdy może rozpocząć dyskusję – robiąc krok do przodu (wychodząc ze wspólnego kręgu) i wypowiadając się w odpowiedzi na to, co powiedziała osoba zapytana przez prowadzącego. Pozostali uczniowie/uczennice pokazują, że zgadzają się z tą wypowiedzią, przesuwając się w stronę osoby, którą ją wygłosiła lub że się nie zgadzają, odsuwając się od niej. Kolejne osoby wysuwają się z kręgu, by wyrazić swoje opinie (niekoniecznie w odniesieniu do tego, co już padło, tylko do głównego pytania), a reszta grupy przesuwa się, przybliżając się do tych, z którymi się zgadzają. Jeżeli ktoś nie zgadza się z żadnym z zaproponowanych stanowisk, może w każdej chwili odsunąć się od grupy, zająć wolne miejsce i wyrazić swoją własną opinię. W tym przypadku pozostali uczestnicy okazują swoje poparcie przez przyłączenie się do takiej osoby.

¹ Olafur Eliasson i Ai Weiwei nie komentują wprost swojej decyzji, ale w opracowaniu naukowym – pracy doktorskiej Emmy Robertson ze Sydney pojawia się fragment rozmowy z Eliassonem, który przyznał, że wiele wpisów ma charakter "humoru toaletowego": „To [dziwna] mieszanka naprawdę zarówno czegoś kreatywnego i jednocześnie zupełnie niekreatywnego ... Najwyraźniej nie mamy kontroli nad tym, co się właściwie dzieje”. Autorka doktoratu idzie w swojej ocenie jeszcze dalej i wprost mówi, że „Byłoby idealistyczne i nieuczciwe wnioskowanie, że "Księżyc" osiągnął wyznaczone cele i że większość z ponad 80 000 uczestników, którzy wygenerowali obrazy, skorzystała z okazji do refleksji i podzielenia się pozytywnymi aspektami tego, co to znaczy być człowiekiem. W rzeczywistości, z moich obserwacji, wynika, że niestety większość pojedynczych obrazów to tak naprawdę teksty obraźliwe, a niektóre wyraźnie niepokojące. Pojawia się wiele obrazów pornograficznych i widoczne jest działanie trollów - jedna osoba próbuje zepsuć pracę innej osoby, dodając obok nieodpowiednie obrazy lub słowa. Obraźliwe wypowiedzi oczerniające różne grupy religijne, nazistowskie swastyki (...) łączą się, tworząc nieprzyjemne wrażenie, że anonimowość zamieszczonych materiałów uwalnia niektóre z najgorszych cech człowieka” (tłumaczenie własne), [w:] Emma Robertson, *TRANSITIONS: Biophilia, Beauty, and Endangered Plants*, Sydney College of the Arts, The University of Sydney, 2018, s. 82-83.

Należy powiedzieć uczestnikom i uczestniczkom zajęć, że zaletą, a wręcz wymogiem tej metody jest możliwość zmiany zdania. Uczestnicy mogą wyrażać swoją opinię i zająć miejsce po jednej ze stron, a po chwili zmienić zdanie i stanąć po drugiej stronie.

Bibliografia i wykorzystane źródła

<https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=PL>

https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf

<https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-konstytucyjna/art-54-wolnosc-slowa>

<http://www.moonmoonmoonmoon.com/>

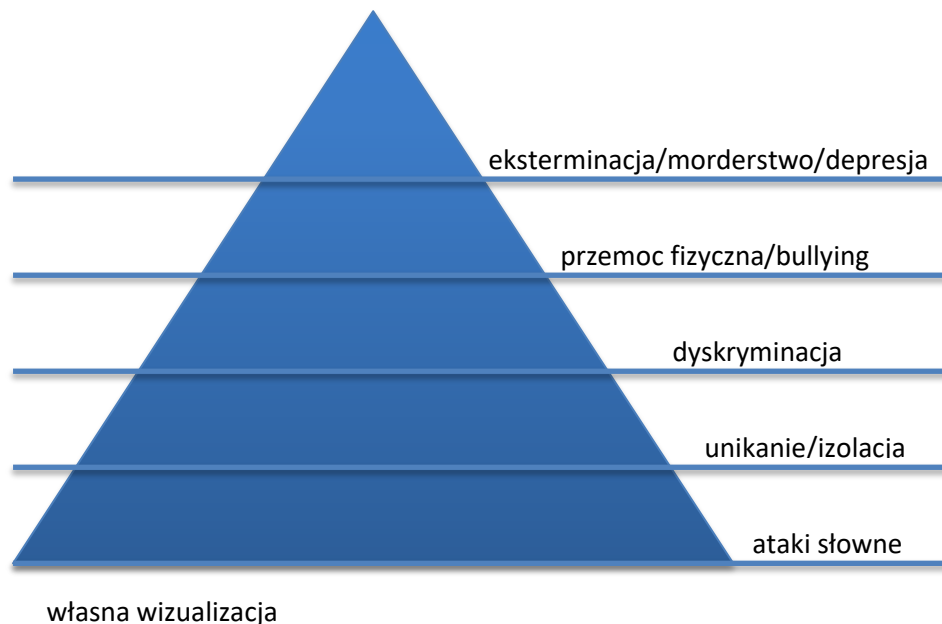
Scenariusz publikowany jest na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez Utworów Zależnych 4.0 Międzynarodowa Licencja Publiczna](#).

AMBASADA
STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI

*Konkurs jest realizowany przy wsparciu
Ambasady USA w Warszawie.*

Wizualizacja Piramidy nienawiści Gordona Allporta, 1954

Praca z materiałami źródłowymi – zadania i polecenia dla małych grup

I. Przed analizą ważnych słów z tych trzech dokumentów, spójrzcie na wyjaśnienie art. 54 Konstytucji RP znajdujące się na stronie Rzecznika Praw Obywatelskich:

<https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-konstytucyjna/art-54-wolnosc-slowa>

II. Następnie przeczytajcie art. 54 z Konstytucji RP, art. 11 z Karty Praw Podstawowych UE oraz art. 19 z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ i wykonajcie dwa zadania.

1. W podanych artykułach znajdź wyrazy bliskoznaczne do słów „wolność” oraz „poglądy”. Następnie spróbuj je uporządkować wg wymyślonego przez siebie klucza – wyjaśnij, na czym on polega.
2. Na podstawie wymienionych artykułów sporządź katalog słów – rzeczowników odczasownikowych- wyrażających postawę aktywną i działania. Wymyśl sposób ich uporządkowania, a następnie wyjaśnij jego sens.

Wolność słowa gwarantują

Artykuł 54 Konstytucji RP

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.
2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

Artykuł 11 Karty Praw Podstawowych UE

1. Każdy ma prawo do wolności **wypowiedzi**. Prawo to obejmuje wolność **posiadania poglądów** oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe.
2. Szanuje się wolność i pluralizm mediów.

Artykuł 19 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uchwalonej przez ONZ

Każdy człowiek ma prawo wolności **opinii** i **wyrażania** jej; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnej opinii, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice.

Przykładowe odpowiedzi:

wolność, swoboda, pluralizm (od słowa najbardziej pojemnego znaczeniowo – semantycznie) wypowiedzi, poglądy, opinie (od pojęcia obiektywnego do subiektywnego) otrzymywanie, pozyskiwanie, posiadanie, wyrażanie, przekazywanie, rozpowszechnianie (uporządkowanie ukazuje proces i etapy aktywnej postawy i działania z poglądami)